

SOCIETĂȚILE ACADEMICE DIN BUCOVINA „ARBOROASA” ȘI „JUNIMEA” ÎNAINTE DE „MARELE RĂZBOI”

THE ACADEMIC SOCIETIES OF BUCOVINA „ARBOROASA” AND „JUNIMEA” BEFORE THE „GREAT WAR”

Prof.drd. Mirela Topoliceanu¹,

Abstract: *The academic societies from Bucovina begin their activity in the second half of the XIX-th century, diffident at the beginning, with actions for the development of the Romanian language and culture. Student societies are also manifesting politically, establishing intense links with Romanians from the Habsburg Empire, from Bessarabia or Romania. This study is dedicated to the history of these societies and to emphasize their role in the development of national emancipation movements in Bukovina until the beginning of the First World War. We focus in particular on the most important student societies – „Arboroasa” and „Junimea” - and their cultural and social-political actions. „Arboroasa” had a short, but dense and important existence for the awakening of the national consciousness and which ended its activity dramatically, its spirit being carried forward by „Junimea”, with a special role in the preparation of the union with Romania.*

Keywords: *academic societies, national emancipation, student congresses, jubilees*

Concentrăm atenția acestui studiu asupra societăților studențești din Bucovina din cea de-a doua jumătate a veacului al XIX-lea, „Arboroasa” și „Junimea” și a activității lor pe tărâm cultural, social, dar și de luptă pentru emancipare națională, și asupra rolului lor în dezvoltarea conștiinței naționale și pregătirea populației românești din această provincie istorică românească pentru unirea cu Regatul României. Pentru realizarea acestui studiu am utilizat presa vremii, dar și cea din perioada interbelică (articole și studii din reviste precum „Familia”, „Telegraful român”, „Junimea literară” sau „Făt-Frumos” ș.a.), memorialistica, studiile istorice dedicate Bucovinei, luptei pentru unire a românilor și societăților cultural-naționale.

Bucovina, teritoriu al Moldovei de nord, a fost anexată de Austria în urma războiului ruso-turc din anii 1768-1771, austriecii sprijinindu-i pe turci și astfel au cerut în compensație o modificare de frontieră în sudul Galiției, ca un cordon de legătură. La 1775, folosindu-se de intrigi, de mită, de corupție de trădare și chiar asasinat (Grigore al III-lea Ghica a fost ucis de turci pentru împotrivire), anexează un teritoriu cu 10.441 km² și o populație de 75.000 locuitori, dintre care majoritari erau românii, în număr de 60.000, dar majoritatea românească nu a fost recunoscută pe plan politic, economic, social-administrativ, creînd numeroase dispute². La 1848 mișcarea revoluționară din Bucovina, o revoluție a intelectualilor, a avut un pronunțat caracter

¹ Doctorand al Universității „Babeș Bolyai” Cluj-Napoca.

² E.D. Petrovici, *Repertoriul societăților cultural-naționale românești din Bucovina (1848—1918)*, în „Suceava”, Anuarul Muzeului Bucovinei, XX, Ed. Glasul Bucovinei, Iași-Rădăuți, 1993, p. 220.

social și național și la Cernăuți, evidențiat de actul “Petițiunea Țării”, prin care se cerea separarea de Galiția și restabilirea autonomiei, conservarea caracterului istoric al provinciei prin crearea de școli de toate gradele și introducerea limbii române în viața publică. În urma mișcării revoluționare și a memoriilor aduse la cunoștință împăratului, au fost desființate servituțile feudale, a fost făcută o reformă agrară, iar Bucovina a devenit un ducat autonom în cadrul monarhiei habsburgice. Cu toate aceste schimbări, românii au continuat să fie menținuți într-o stare de inferioritate economică, fiind, de asemenea, și slab reprezentați în instituțiile administrației și justiției³.

Un regim liberal s-a instituit în 1860 în monarhia habsburgică, cu un constituționalism limitat, dar care ajuta revirimentul vieții cultural-politice a minorităților din imperiu și astfel naționalismul a început să înflorească. Monarhia a făcut câteva concesii și națiunii române⁴. Relativa destindere din imperiul dualist, reformele din România, modernizarea tânărului stat român, apoi obținerea independenței au influențat un fenomen naționalist apărut la 1848 printr-o elită ce a grupat pe frații Hurmuzachi, Aron Pumnul au început o operă de efervescentă culturală, care adus, printre altele, la înființarea societăților culturale, sociale, filantropice sau sportive⁵.

Societățile culturale din Bucovina. „Societatea pentru cultura și literatura poporului român din Bucovina”.

Ridicarea prin cultură și promovarea unei culturi specific naționale era privită ca o formă de împotrivire față de regimul habsburgic. Populația română, organizată în societăți culturale, încearcă și reușește să închege legături culturale cu toate teritoriile locuite de români și acestea vor determina dezvoltarea conștiinței naționale și pregătirea treptată a unirii cu România. Societățile culturale din Bucovina („Societatea pentru cultură și literatură română”, înființată în 1862, „Arboroasa” - 1875, „Armonia” - 1881, „Școala Română” - 1883, „Concordia” ș.a.) au grupat în jurul lor personalități distinse ale vieții politice și culturale din Bucovina și din celelalte provincii românești: Constantin și Alexandru Hurmuzachi, I.Gh. Sbiera, T.V. Ștefanelli, Ion Grămadă, Dimitrie Onciul, Ion. I. Nistor, Simion Florea Marian, A. D. Xenopol, Vasile Pârvan, Nicolae Iorga, Vasile Alecsandri, I. Slavici, personalități de o parte și de alta a Carpaților, care au intensificat relațiile cu celelalte provincii românești inițiind acțiuni pentru unitatea noastră națională. Cu mare răsunet în întreaga lume românească a fost „Serbarea de la Putna” din anul 1871, cu participarea activă a lui Mihai Eminescu,

³ N. Iorga, *Lupta pentru limba românească*, Ed. Minerva, București, 1906, pp. 40-41; *Enciclopedia României*, București, 1938, vol. 1, pp. 800-802; „Albina”, an III, nr. 4, 12/24 ianuarie 1868, Viena, articolul „Suspinele Bucovinei”.

⁴ Eugenia Glodariu, *Asociațiile culturale ale tineretului studios din monarhia habsburgică, 1860-1918*, Cluj Napoca 1998, p. 19; „Albina”, an IX, nr. 71, 29 septembrie/11 octombrie 1874, Budapesta.

⁵ V. Curticăpeanu, *Mișcarea culturală românească pentru unirea din 1918*, București, 1968, p. 22

Ioan Slavici sau Ciprian Porumbescu și, foarte importante, congresele studențești cu participare numeroasă⁶.

Una dintre primele societăți culturale și cu mare impact în lumea românească din Bucovina a fost „Societatea pentru cultura și literatura poporului român din Bucovina”, fondată în 1862 în Bucovina, 19 aprilie/1 mai 1862, sub numele de „Reuniunea română de lectură”, din inițiativa unui grup de intelectuali români, în frunte cu I.Gh. Sbiera. În statutele ei era precizat scopul societății: „Lățirea culturii naționale, întărirea, sprijinirea și dezvoltarea ei în toate ramurile științiale, prin premii și stipendii pentru diferitele specialități de știință, artă și alte asemenea, un mijloc de înlesnirea studiilor și un centru de adunare pentru acei bărbați care vreau să urmărească neîntrerupt dezvoltarea literaturii române”. Primul comitet al societății a fost alcătuit din Mihai Zotta - președinte, Alecu Hurmuzachi - vicepreședinte, I.G. Sbiera - secretar, Aron Pumnul, Alexandru Costin, Leon Ciupercă - membri. Printre membrii de onoare găsim personalități din toate ținuturile românești: M. Kogălniceanu, V. Alecsandri. D. Bolintineanu, I.H. Rădulescu. Gr. Sturdza, A.D. Xenopol, Al. Vlahuță, Andrei Șaguna, T. Cipariu, G. Barițiu. A.T. Laurian, B.P. Hasdeu ș.a. „Societatea pentru cultură” a urmărit să țină Bucovina la curent cu progresele culturii din celelalte provincii românești prin intermediul revistei "Foaia societății pentru literatura și cultura română în Bucovina", mijloc eficace de culturalizare și educație națională a maselor. "Foaia" a avut o colaborare intensă cu Vasile Alecsandri, C. Negri, D. Bolintineanu, A. Șaguna, G. Barițiu⁷.

Pentru a dezvolta învățământul românesc, foarte vitregit, societatea a obținut aprobările guvernului austriac, conform legii învățământului din anul 1869, pentru deschiderea unor școli particulare românești în majoritatea comunelor din Bucovina ajungând ca în anul 1914 să fie în funcțiune 14 școli românești, prin contribuția materială a Societății pentru cultură. „Societatea pentru Cultură” a subvenționat și școlile românești care existau la acea dată în localitățile Ostra, Cuciurul Mare, Ipotești, Corcești, Frasin. Milișăuți, Roșă, Caliceanca, Cernăuți ș.a.⁸

Societatea Academică „Arboroasa”.

În 1875, împăratul austriac fondează în Bucovina o universitate la Cernăuți, care va fi de la început germană, doar la Facultatea de Teologie predându-se și în română. La intervenția intelectualilor români, prin intermediul deputaților din parlamentul vienez, este înființată o catedră de limba și literatura română în cadrul

⁶ Sevastița Irimescu, *Relațiile societăților culturale din Bucovina cu celelalte provincii românești (1862- 1918)*, în „Suceava”, XXI, 1994, p. 220; C. Loghin, *La 80 de ani. Istoric și realizări*, Cernăuți, 1943. p 101

⁷ E.D. Petrovici, *Repertoriul societăților cultural-naționale românești din Bucovina (1848—1918)*, p. 224; Sevastița Irimescu, *Relațiile societăților culturale din Bucovina cu celelalte provincii românești (1862- 1918)*, p. 218, 223.

⁸ C. Loghin, *La 80 de ani. Istoric și realizări*, p. 101, 47

Facultății de Litere. Abia în 1912 se va preda la Universitate un curs de istoria românilor, de către Ion I. Nistor⁹. Și ca urmare a înființării universității, cu prezența și a unor studenți români, s-au fondat și primele societăți studențești – „academice”. În continuare vom prezenta pe cele mai importante de la sfârșitul veacului al XIX-lea în Bucovina: „Arboroasa” și „Junimea”.

Societatea, căreia i s-a dat un nume vechi al Bucovinei, a fost înființată la 22 decembrie 1875, la nou-creata Universitate din Cernăuți¹⁰. Inițiatorul „Arboroasei”, Teodor V. Ștefanelli, a fost membru al societății „România Jună” din Viena și a folosit experiența acumulată, printre altele utilizând statutul acelui grup ca un model pentru noua organizație. T.V. Ștefanelli (1847-1921) arată că scopul adevărat al societății este de a „dezvolta și întări individualitatea națională”, dar cel prezentat bănuitoarelor autorități austriece era de a „cultiva pe tărâm cultural-literar și pe teren social și ajutorarea membrilor săraci”¹¹.

Primul comitet a fost compus din președinte Gherasim Buliga, student, în litere; vice-președinte Ion Topală, student în teologie; secretar Georgiu Popescu, student în drept; controlor Zaharia Voronca, student în teologie; casier Ilariu Onciul, student în drept - și membri îndrumători: Teodor V. Ștefanelli și Basiliu Morariu, ambii „jur(iști) abs(olvați)” (licențiați în drept). Iar „Comisiunea revăzătoare: Basiliu Morariu, Ion Grigoraș student în litere și Orest Popescu, student în teologie. Ciprian Porumbescu e, chiar din capul locului, membru și frenetic colaborator al „Arboroasei”. „Ciprian, ca diligent al corului societății, era sufletul ședințelor sociale”, va afirma un martor și participant activ la evenimente, Constantin Morariu¹².

În anul 1875/1876, din cei 53 de studenți români de la Universitatea din Cernăuți, au fost 44 de membri ordinari ai societății, la care se adăugau cei 26 de fondatori și cei 13 sprijinitori și 3 extraordinari, ca în anul următor să fie 51 de ordinari, 26 de fondatori, 4 onorari și 4 extraordinari¹³.

Societatea a stabilit legături de colaborare cu intelectuali și societăți studențești din alte orașe: „Alexi-Șincaiana” din Gherla, „Inocențiu Clainiana” din Blaj, „Clubul studenților universitari” din Iași (1875), „România Jună” din Viena, „Petru Maior” din Budapesta (1862), „Uniunea română din Paris”, „Unirea română” din Munchen. Societatea de lectură a teologilor uniți din Blaj și Gherla intrase în legătură cu „Societatea pentru cultura și lectura poporului român din Bucovina” și apoi cu

⁹ M. Iacobescu, *Ion I. Nistor*, în „Suceava”, IV, 1977, p. 269.

¹⁰ D. Vatamaniuc, Șt. Ștefănescu, *Bucovina între Occident și Orient: studii și documente*. Ed. Academiei Române, 2006, p. 258; D. Jumară, *Studențimea bucovineană și Marea Unire*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, Anuarul Muzeului Județean Vaslui, Vaslui, Nr. XXI, 1999-2000, p. 173

¹¹ I. Nistor, *Istoria românilor*, vol. 2, (ed. Florin Rotaru), Biblioteca Bucureștilor, 2002, p. 227; „Albina”, nr. 17, 19 ianuarie – 30 februarie; T. Bălan, *Procesul Arboroasei*, p. 71

¹² Eugenia Glodariu, *Asociațiile culturale ale tineretului studios român din monarhia habsburgică 1860-1918*, p. 66; L. Morariu, *Irachie și Ciprian Porumbescu*, vol. 2, p. 177

¹³ I. Dugan, *Istoricul societății academice „Junimea”, p. I, Arboroasa, 1875-1877*, București, 1930, p. 19

Societatea Academică „Arboroasa”, primind statutele și stabilind să conlucreze pentru răspândirea românismului¹⁴.

În 1877, aflând din declarațiile de presă că guvernul român a hotărât să aloce 1000 de lei pentru organizațiile culturale aflate în afara granițelor țării, conducerea „Arboroasei” a cerut o parte din acești bani și a primit 250 de lei. În aceeași vară, în timp ce Armata Română obținea victorii în Războiul de Independență, membrii „Arboroasei” au fost bucuroși, sărbătorind succesele „fraților ce luptau dincolo”. În același timp, autoritățile din Bucovina au primit instrucțiuni de la Viena pentru a colecta fonduri pentru ostașii răniți din tabăra otomană¹⁵. În ședința din 30 septembrie 1877, vicepreședintele societății, Zaharia Voronca, făcu propunerea de a se trimite la Iași „un omagiu de condoleanță” cu prilejul aniversării asasinării lui Ghica din partea „junimei române din partea detrunchiată a vechii Moldove”. La 1 octombrie 1877, membrii societății au trimis această telegramă de condoleanțe Primăriei orașului Iași din România, cu scopul de a marca cei 100 de ani trecuți scurși de la decapitarea domnului Grigore al III-lea Ghica, care a refuzat să cedeze teritoriul Bucovinei către statul austriac. O a doua telegramă, de această dată de felicitare, a fost trimisă în capitala românească București pentru a marca căderea Plevnei în timpul războiului. Telegrama spunea așa: „Arboroasa, societatea tinerimei române, din ținutul rupt din trupul străvechiu al Moldovei, exprimă condoleanțele membrilor ei pentru decapitarea princepelui. Comitetul”¹⁶.

Ținând seama și de subvențiile primite din partea României, autoritățile imperiale austriece au considerat aceste două telegrame ca fiind acte de trădare și au desființat societatea pe 11 noiembrie. La 15 noiembrie au fost arestați cei patru „arboroșeni” din comitet, iar Porumbescu, aflat la Stupca, fu adus cu jandarmii. Acuzații au fost achitați prin verdictul unanim al juriului și au fost eliberați după ce au fost ținuți în închisoare timp de unsprezece săptămâni¹⁷. Parchetul Tribunalului din Cernăuți nu se mulțumi numai cu atât, ci începu a urmări pe toți studenții români de la universitatea de acolo, a face percheziții pe la casele lor, precum și pe la mulți alți români notabili din Cernăuți și Bucovina. Zaharia Voronca a trecut în România, la Iași, dar trei dintre colegii săi au apărut în fața consiliului disciplinar al Universității.

¹⁴ I.Gh. Sbiera, *Familia Sbiera, după tradițiune și istorie si Amintiri din viața autorului*, Cernăuți, 1899, p. 381; Z. Pâclișanu, *Guvernele maghiare și mișcările culturale ale românilor ardeleni*, în „Revista Fundațiilor Regale”, ianuarie 1934, p. 119

¹⁵ I. Nistor *Istoria românilor*, ed. Florin Rotaru, vol. 2, Biblioteca Bucureștilor, 2002, p. 227

¹⁶ I. Dugan, *Istoria Junimii*, I, p. 21; D. Jumară, *Studențimea bucovineană și Marea Unire*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, Anuarul Muzeului Județean Vaslui, Vaslui, Nr. XXI, 1999-2000, p. 173; Z. Pâclișanu, *Guvernele maghiare și mișcările culturale ale românilor ardeleni*, în „Revista Fundațiilor Regale”, ianuarie 1934, p. 120

¹⁷ C. Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina 1775-1918*, p. 204; D. Jumară, *Studențimea bucovineană și Marea Unire*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, Anuarul Muzeului Județean Vaslui, Vaslui, Nr. XXI, 1999-2000, pp. 173-174

În ciuda achitării, conducătorii „Arboroasei” au fost plasați sub supraveghere și au trebuit să se limiteze la organizarea doar de manifestări culturale¹⁸.

Societatea academică „Junimea”.

Spiritul „Arboroasei” va fi dus mai departe de Societatea „Junimea” bucovineană, care se înființează în anul 1878¹⁹. La 28 noiembrie i se aprobă statutele, iar la 7 decembrie se constituie primul comitet, cu Dimitrie Onciul, președinte, și Ciprian Porumbescu, secretar. Primul conducător va fi Dimitrie Onciul, iar secretar Ciprian Porumbescu, fost președinte al „Arboroasei”, o continuitate și la nivelul de vârf al conducerii²⁰.

Ședința de constituire din 7 decembrie 1878 s-a ținut sub președinția ad-hoc a lui Gherasim Buliga, membru fondator al „Arboroasei” și primul președinte al acesteia, evidențiindu-se faptul că noua societate o continua pe cea veche și abuziv desființată. Studentul la filologie Dimitrie Onciul era președinte, vicepreședinte Ștefan Cocinschi, viitor jurist, teologul Ciprian Porumbescu devenea secretar, filologul Teodor Bujor era casier, iar Metodi Luția, student la filologie, era controlor. Constituirea a fost notificată societăților academice de la Viena, Budapesta, Cernăuți și este recunoscută imediat de „România Jună” și „Soiuz”. La 12 ianuarie 1879 a avut loc inaugurarea festivă la hotelul „Principele de Coroană al Austriei”²¹.

Steagul tricolor, propus ca simbol al societății, nu s-a putut face repede, în ciuda unui fond comun strâns de membri și din donații, acesta fiind insuficient și, de asemenea, unii membri nutreau teamă față de iminente represiuni imperiale. Abia la jubileul de 25 de ani a fost primit steagul tricolor de la Societatea Doamnelor Române din Bucovina²².

„Junimea” a avut relații de bună colaborare și cu „Societatea pentru cultura și literatura poporului român din Bucovina”, cu „Academia Ortodoxă”, cu Societatea Muzicală „Armonia”, o emanație a „Junimii”, cu „Societatea răzeșilor și mazililor” din Basarabia (s-au făcut vizite în Basarabia și s-au organizat șezători și baluri comune),

¹⁸ R. Căndea, *Arborosenii. Trădători austriaci și naționaliști români*, pp. 33-37; I. Dugan, *Istoricul societății academice „Junimea”*, p. I, *Arboroasa, 1875-1877*, p. 29; D. Vatamaniuc, Șt. Ștefănescu, *Bucovina între Occident și Orient: studii și documente*. Ed. Academiei Române, 2006, p. 259

¹⁹ *Raportul Societății Academice Române „Junimea” din Cernăuți asupra anilor administrativi 1908/1909—1925/1926*, Cernăuți, 1926, p. 14.

²⁰ „Telegraful român”, nr. 146, 14 decembrie 1878, p. 583; L. Morariu, *Irachie și Ciprian Porumbescu*, vol. 2, p. 444

²¹ D.J.A.N. Iași, Colecția Dugan, Fond 256, nr. 4, *Cronica Arboroasa – Junimea*, pp. 11-13, p. 16, 17; Eugenia Glodariu, *Asociațiile culturale ale tineretului studios român din monarhia habsburgică 1860-1918*, p. 69; *Inaugurarea Societății Junimea din Cernăuți*, în „Familia”, an XIII, nr. 5, 21 ian./2 feb. 1878, p. 36

²² D.J.A.N. Iași, Colecția Dugan, Fond 256, nr. 4, *Cronica Arboroasa – Junimea*, p. 164, cf. Raportului pe anul 1903-1904

cu „România Jună” din Viena, cu revista „Familia”, corespondând periodic, delegații ei participând la sărbătorirea a 40 de ani de existență a revistei²³.

În statut, societatea își propunea „perfecționarea reciprocă a membrilor ei pe tărâm național, literar, dezvoltarea spiritului social, cultivarea corpului prin exerciții gimnastice”. Ideile călăuzitoare ale societății sunt prezentate în statutele aprobate la sfârșitul anului 1878 prin ordin guvernamental și în rapoartele anuale ce se realizau la sfârșit de octombrie în fiecare an. În 1879, în raportul anual societar se spunea că „Junimea e menită să fie centrul de unire al academicilor români din Cernăuți”. În 1880, se spunea că societatea trebuie să fie un factor coagulator al studențimii române. Începutul a fost „o luptă pentru existență”, cu succes și îmbucurătoare pentru „scopurile sale nobile și dătătoare de viață națională”. În 1884 era explicată situația deosebită a societății: „Puși în curentul unei civilizații străine, avem o deosebită datorie morală de a cultiva sentimentul național și a întări legăturile naturale ce ne leagă de poporul nostru; din poziția noastră particulară, ușor se explică și necesitatea imperativă a unei sistematice țineri laolaltă”. La 1886, societatea este văzută ca un „centru de întrunire a studențimii române din Cernăuți, o școală pentru membrii ei, un focal care să-i încălzească inima pentru limbă și pentru țară”. Iar în 1887 se arată că „predilecțiunea” este pentru „terenul literar-național”, pentru „cultura limbii naționale”. La 1889, Ion Bumbac vorbea despre progresele făcute de alte nații și este mai direct, nu vrea paleative, ci măsuri, căci sunt mari și așteptările²⁴.

Activitatea societății s-a desfășurat în cadrul unor secții: literară (1878), muzicală (1901), teatrală (1905), juridico-economică (1907) și sportivă (1914). Membrii societății erau împărțiți în mai multe categorii: onorari, fondatori, sprijinitori, emeritați și ordinari. Statutele societății au fost modificate în 1894 și 1907, fiind adaptate noilor cerințe ale luptei de emancipare a românilor bucovineni. După terminarea studiilor, foștii membri continuau să facă parte din societate, ca membri emeritați, participând la activitățile ei. Din aprilie 1911 a fost creat „Clubul membrilor emeritați ai Societății”, al cărui președinte a fost ales T.V. Ștefanelli. Dintre președinții societății care s-au remarcat prin activitatea lor susținută pe teren cultural-național amintim pe George Popovici (1883), Al. Hurmuzachi (1888), Iorgu Toma (1893), Dorimedont Popovici (1891), Ion I. Nistor (1898), Aurel Morariu (1908), Aurel Ștefanelli, care a beneficiat de o mare popularitate, fiind reales, singurul caz, de altfel. Dimitrie Onciul, primul președinte, student la filozofie și activ și în „Arboroasa”, este autorul mai multor studii de istorie românească scrise la Cernăuți și amintim: „Mihai

²³ D.J.A.N. Iași, Colecția Dugan, Fond 256, nr. 4, Cronica Arboroasa – Junimea, p. 35; C. Crăciun, *Societățile academice din Bucovina* (I) *Arboroasa și Junimea*, pp. 173-175; D.J.A.N. Iași, Colecția Dugan, Fond 256, dos. 31, pp. 62-63

²⁴ D.J.A.N. Iași, Colecția Dugan, Fond 256, nr. 4, Cronica Arboroasa – Junimea, p. 16, 23, 38, 46, 50; D. Olinescu, *Scrisori din Cernăuți*, în „Familia”, XIV, 1889, p. 9

Viteazul”, „Înființarea Imperiului româno-bulgar prin Asanizi” sau „Despre școlile românești existente în Bucovina la 1500”²⁵.

Societatea a avut mai mulți membri sprijinitori și membri de onoare, din Bucovina, dar și din Vechiul Regat sau Transilvania. Între membrii de onoare s-au aflat mari personalități: regina Elisabeta a României, Agatha Bârsescu, Vasile Alecsandri, Dimitrie Anghel, Șt.O. Iosif, Barbu Ștefănescu-Delavrancea, Titu Maiorescu, Simion Mehedinți, A.C. Cuza, Petre Liciu, V.A. Urechia, Nicolae Iorga, Sextil Pușcariu, Gheorghe Pop de Băsești, Alexandru Vaida-Voevod, Simion Florea Marian, Mihail Sadoveanu etc. Parcurgerea listei de membri sprijinitori și de onoare arată mulți reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Române. Amintim pe Silvestru Morariu, mitropolit al Bucovinei, Vladimir Repta, mitropolit din 1904, Vasile Gheorghiu, profesor teolog, transilvăneanul Miron Cristea etc.²⁶

Societatea avea un cabinet de lectură și o bibliotecă, care prin donațiile unor oameni de cultură și ale unor instituții din România va deveni cea mai mare bibliotecă românească din Bucovina. A primit cărți de la Titu Maiorescu, Gheorghe Sion, Al. Donici, Iorga și alții, printre ei fiind și neromâni²⁷. În 1905, în localitățile Bucovinei erau fondate 105 cabinete de lectură, grație eforturilor „Daciei” și „Junimii” și care erau considerate adevărate „cetăți de românism”, care în lumea satelor completau băncile populare, cooperativele populare, „arcășiile”. Societatea organiza serate literar-muzicale, conferințe pe teme istorice și literare, concerte, spectacole de teatru, în Cernăuți și alte localități. Societatea avea cor, formații de teatru și dansuri naționale, care-și aduceau o importantă contribuție la reușita manifestărilor organizate. Promovarea limbii și literaturii române, stimularea literaturii originale au constituit o preocupare permanentă a societății. Societarii au avut dorința de a ridica un „alumneu”, un cămin studentesc. S-au făcut mari eforturi, cu concerte, baluri, colecte, dar căminul s-a făcut abia după Marea Unire²⁸.

Se organizau periodic excursii, destinațiile cele mai întâlnite fiind Horcea și Cecina, dată fiind importanța lor arheologică și apropierea. În timpul vacanțelor de vară se organizau serate în localități ale provinciei, la Dorna, Rădăuți, Solca, Câmpulung, Suceava etc. De asemenea, devenise o tradiție ținerea de baluri, încă din primul an, cu prezență românească, dar și străină. Se cântau romane, evoluau coruri, se țineau discursuri. De mare impact erau dansurile populare, „Călușei” sau „Bătuta” fiind interpretate de tineri în frumoase costume naționale românești. Bani care se strângeau erau pentru susținerea societății (la balurile din Cernăuți), iar la cele din provincie pentru susținerea elevilor săraci din acele localități. „Balul Junimii” din Cernăuți, primul ținut în 1882, era un prilej de etalare a costumului popular românesc

²⁵ E.D. Petrovici, *Societățile academice românești din Bucovina*, p. 240, 359; D.J.A.N. Iași, Colecția Dugan, Fond 256, Cronicarul - Albumul Mare, vol. I, pp. 89-91

²⁶ A. Popa, *Societatea Academică Junimea din Cernăuți 1878-1938*, p. 79

²⁷ D.J.A.N. Iași, Colecția Dugan, Fond 256, nr. 4, Cronica Arboroasa – Junimea, pp. 34, 46, 50, 71

²⁸ E.D. Petrovici, *Repertoriul societăților cultural-naționale românești din Bucovina (1848—1918)*, p. 239, 332; C. Crăciun, *Societățile academice din Bucovina (I) Arboroasa și Junimea*, pp. 185-186

și de promovare a muzicii românești. Se deschidea cu „Hora Junimii” și urmau multe cântece, la mare căutare fiind cele ale lui Ciprian Porumbescu, simbol al societății. În 1882, la Suceava, s-a ținut un bal în folosul elevilor săraci de la gimnaziul local. S-au strâns 800 de florini, cea mai mare sumă de până atunci. În 1903, la Cernăuți s-a ținut un bal pentru susținerea casei cabinetului din Pârtești²⁹.

Societarii trebuiau să se abțină de la manifestări politice, având exemplul grăitor al „Arboroasei”. Dar unele acțiuni nu au lipsit, însă nu în primii ani de la fondare. Menționăm mișcarea opoziționistă față de dorința Colegiului Facultății de Filozofie de a se muta la Brunn, îngreunând astfel accesul românilor bucovineni. Președintele „Junimii”, Victor, baron de Wasilko, a provocat la duel pe profesorul Hiller, care în cursurile sale aducea ofense românilor. Nu s-a ajuns la duel, profesorul alegând să-și ceară scuze³⁰.

„Junimea” a stabilit legături cu Asociația Generală a Studenților din România, la 1882, la congresul de la Buzău fondându-se Asociația studenților români din țară și de peste hotare. În septembrie 1894 s-a desfășurat la Constanța un congres studentesc la care au participat și trei delegați junimiști, care și-au manifestat sprijinul pentru mișcarea memorandistă din Transilvania. După întoarcerea lor, studenții au intrat în atenția autorităților imperiale pentru cercetări. Revista „Familia” a urmărit acțiunea, publicând o amplă prezentare în februarie 1895. Junimiștii au trimis reprezentanții lor la procesul memorandiștilor la Cluj³¹.

Junimenii au participat la sărbătorirea lui Iosif Vulcan și cei 40 de ani de „Familia” și tot în Transilvania, la Sibiu, au participat la un congres studentesc. La Blaj, reprezentanții „Junimii” au fost la manifestările prilejuite de semicenteenarul „Astrei” – 25 august 1911³².

În 1905, junimiștii au ridicat un protest împotriva germanismului excesiv al profesorilor din universitate. În anii următori, „Junimea” a sprijinit cererea pentru constituirea unei catedre de istoria românilor. Abia în 1909 autoritățile habsburgice acceptă un compromis: o catedră de istorie a popoarelor dunărene, în care să fie inclusă și istoria românilor. În 1912, Ion Nistor devine primul titular al unei catedre de istoria românilor la universitatea cernăuțeană. La 12 octombrie, într-o sală arhiplină, cu prezența mitropolitului Vladimir Repta, susține lecția inaugurală: „Însemnătatea istorică a românilor și începuturile organizației lor ca stat”. „Junimea” a participat la Expoziția prilejuită de sărbătorirea a 40 de ani de domnie a lui Carol I.

A fost expus steagul „Junimii”, dar și o lucrare de artă, o sculptură numită „Deșteaptă-te, române”, care a fost medaliată. Au fost impresionați, considerând că

²⁹ C. Crăciun, *Societățile academice din Bucovina* (I) *Arboroasa și Junimea*, pp. 147-153, 183; D.J.A.N. Iași, Colecția Dugan, Fond 256, nr. 5, Albumul Verde al societății Arboroasa și Junimea, p. 11

³⁰ C. Crăciun, *Societățile academice din Bucovina* (I) *Arboroasa și Junimea*, p. 76; D.J.A.N. Iași, Colecția Dugan, Fond 256, nr. 1, Cronicarul - Albumul mare, p. 111

³¹ „Familia”, an XXXI, nr. 9, februarie-martie 1895.

³² E.D. Petrovici, *Societățile academice românești din Bucovina – forme ale luptei de emancipare socială și națională*, în „Suceava”, VIII, 1981, p. 36

românii trebuie să fie „conducătorii spirituali ai popoarelor balcanice”, manifestându-și mândria pentru apartenența la națiunea română. În 1906, 300 de bucovineni în frunte cu junimiștii au participat la dezvelirea statuii lui Vasile Alecsandri, serbare care s-a transformat într-un moment-simbol al luptei poporului român pentru unitate.

În 1908, tot la Iași, în aprilie, Iorga a organizat o expoziție națională la care au participat și studenții bucovineni. Cei 20 de junimeni, în frunte cu vicepreședintele Vasile Grecine, s-au bucurat de o primire deosebită, fapt reliefat în raportul președintelui George Cornean, care îl numește pe Iorga „povățuitorul nostru”. În vară, la Cernăuți, Iorga le-a întors vizita, fiind invitat de onoare la sărbătorirea celor 30 de ani de existență a „Junimii”, alături de Constantin Stere, Dimitrie Onciul, Mihail Sadoveanu, Ștefan O. Iosif, Simion Mehedinți. S-a organizat o șezătoare literară cu o prezență valoroasă și o excursie omagială la Putna³³. Anul 1908 este unul plin pentru „Junimea”, care, prin președintele ei de atunci Dimitrie Cojocariu, conduce delegația studenților bucovineni la Congresul Studenților Români de la Iași³⁴. „Junimea” colaborează cu „Liga culturală”, fiind prezenți la acțiunile de sărbătorire a Unirii Principatelor Române la Iași și la Ruginoasa din 1909, după ce în 1908, un grup mare de bucovineni participaseră la o adevărată lecție de istorie pe care a oferit-o la Iași Nicolae Iorga³⁵.

Din 1900, Junimea organizează mai multe activități de comemorare, organizând șezători literare cu invitați de marcă, scriitori din Vechiul Regat. 400 de ani de la unirea lui Mihai Viteazul sunt sărbătoriti în 1900. În 1904, „Junimea” s-a implicat în organizarea Serbării de la Putna, 3/16 iulie, făcând conferințe în sate despre rolul serbării și a lui Ștefan cel Mare, distribuind 500 de exemplare din lucrarea lui Iorga – „Istoria lui Ștefan cel Mare pentru poporul român”, primite gratuit de la Spiru Haret. Au cuvântat și junimiști și moldoveni, dar discursul unui student ardelean trecut peste munți prin „vama ursului” a impresionat profund auditoriul. În 1909 a fost omagiat de „Junimea” poetul Mihai Eminescu, iar în 1910 Ion Creangă. „Junimea Literară” le-a dedicat numere omagiale. În 1911, un număr a fost dedicat lui Nicolae Iorga și luptei sale pentru unitate națională³⁶. În 1906, în „Junimea literară”, George Tofan lansează ideea unor cursuri de vară în Vechiul Regat la care să participe români din toate provinciile istorice. În iulie 1908, Nicolae Iorga inaugura „Cursurile de vară de la Vălenii de Munte” la care au participat numeroși bucovineni³⁷.

³³ C. Crăciun, *Societățile academice din Bucovina (I) Arboroasa și Junimea*, pp. 79-81; 159; D.J.A.N. Iași, Colecția Dugan, Fond 256, nr. 2, Albumul Mare, p. 234.

³⁴ D.J.A.N. Iași, Colecția Dugan, Fond 256, nr. 2, Albumul Mare, p. 234; *ibidem*, *Cronica Arboroasa – Junimea*, vol. IV, pp. 262

³⁵ E.D. Petrovici, *Societățile academice românești din Bucovina – forme ale luptei de emancipare socială și națională*, p. 366

³⁶ A. Popa, *Societatea Academică Junimea din Cernăuți 1878-1938*, p. 26; E.D. Petrovici, *Societățile academice românești din Bucovina – forme ale luptei de emancipare socială și națională*, p. 356; „Junimea literară”, an VI, nr. 7-8, 1909, p. 105; *ibidem*, an VII, nr.1, p. 4. *Ibidem*, an VIII, nr. 7-9, 1911.

³⁷ E.D. Petrovici, *Societățile academice românești din Bucovina – forme ale luptei de emancipare socială și națională*, p. 332

În 1899-1900, junimiștii s-au alăturat „luptei pentru tricolor” a românilor bucovineni. Cocarda tricoloră nu a fost îndepărată de pe piepturile studenților, ba mai mult era purtată ostentativ, în ciuda opreliștilor. În 1910, la un liceu din Bucovina s-a interzis portul național românesc, impunându-se o uniformă neutră. Împotriva aceste interziceri, Ilie I. Torouțiu, membru al „Junimii”, ridică o moțiune, iar societatea decide cumpărarea de costume naționale care să fie purtate la cât mai multe petreceri și festivități. Să amintim faptul că în timpul guvernării baronului de Bourignon, care considera caracterul provinciei „prea românesc”, s-au impus mai multe interziceri. Una dintre ele, interzicerea folosirii tricolorului, a dus la mai multe proteste din partea „Junimii”, dar și a țăranilor, sprijiniți de oamenii politici grupați în jurul ziarului „Patria”. Unui grup de țărani de la Bosanci li s-a intentat chiar și un proces pentru folosirea tricolorului la o petrecere satească³⁸.

Încheierea activității societății. Concluzii.

Odată cu atentatul de la Sarajevo, conducătorii societății intuiesc începutul războiului, pe care îl văd ca fiind de dezrobire națională și dată fiind situația cred că este nimerită dizolvarea, așteptându-se la grabnice mobilizări. Președinte ferial era Ion Sahlean și el este cel care, la 7 septembrie 1914, pune societatea sub protecția „Societății pentru cultura și literatura poporului român din Bucovina” și a președintelui acesteia Dionisie Beju. Activitatea societăților studențești s-a încheiat la 1914, fiind reactivată la 1919³⁹.

La 1914 au fost mobilizați de imperiu mai mulți junimeni care au luptat în Italia și Galiția. La 1914, mulți au trecut munții în Vechiul Regat. Lascăr Luția intră la Universitatea din București, dar la 1916, voluntar, merge pe front și moare în noiembrie 1916. Iustin Breabăn face cursurile de ofițeri de rezervă la Botoșani și moare eroic cu plutonul său la Mărășești. Ion Grămadă, trecut în România, face propagandă asiduă pentru intrarea în război pentru Antanta, atrăgând furia autorităților imperiale care îl condamnă la „moarte prin ștreang, înaltă trădare”. George Traian, cavaler de Gallin, luptă tot războiul pentru România, scapă cu viață și primește mai multe medalii de la armata română și franceză. George Toma, fost președinte junimist, activează în Ministerul de Interne român, făcând propagandă printre românii din Bucovina. În Rusia, organizează un regiment cu români bucovineni luați prizonieri. Important a fost faptul că mai mulți junimiști activi sau emeritați, care au trecut în România, au activat pentru informarea opiniei publice despre suferințele bucovinenilor și necesitatea unui război de eliberare. Menționăm pe Ion Nistor, George Tofan, Emil Cotos, Emilian Șlușanschi, Iorgu Toma, care au acționat în „Liga pentru unitatea

³⁸ C. Crăciun, *Societățile academice din Bucovina (I) Arboroasa și Junimea*, p. 81; E.D. Petrovici, *Societățile academice românești din Bucovina – forme ale luptei de emancipare socială și națională*, p. 364

³⁹ D.J.A.N. Iași, Colecția Dugan, Fond 256, nr. 4, *Cronica Arboroasa – Junimea*, pp. 262-263; *ibidem*, dos. 39, p. 95 C. Crăciun, *Societățile academice din Bucovina (I) Arboroasa și Junimea*, p. 81.

tuturor românilor”, „Cercul bucovinenilor și transilvănenilor de la București”, „Asociația bucovineană”, care militau pentru intrarea României în război de partea Antantei⁴⁰.

Societățile cultural-naționale din Bucovina au avut un rol deosebit în dezvoltarea conștiinței naționale a românilor și pregătirea terenului pentru marele eveniment al sfârșitului de an 1918: unirea cu România. Lupta lor pentru emancipare națională a început cu pași lenți, cu acțiuni pentru dezvoltarea culturii și limbii românești. Atunci când s-au fondat societățile studențești, tinerii au acționat cu mai multă fervoare, având însă de suferit de pe urma încorsetărilor sau represiunii autorităților austriece. S-a ajuns chiar la desființare, cum a fost cazul „Arboroasei”, membrii fiind siliți să ia calea exilului sau să încheie orice activitate politică. În ciuda măsurilor restrictive, „Arboroasa” a continuat prin „Junimea” și legăturile cu românii din Vechiul Regat sau Transilvania sau chiar Basarabia, s-au înmulțit. Activitatea acestor societăți din Bucovina a fost culturală, așa cum o cereau autoritățile, dar implicarea lor a fost și politică, membrii lor pregătind activiștii realizării unirii Bucovinei cu România, unii dintre ei cu mare rol în înfăptuirea acestui deziderat național.

BIBLIOGRAFIE

Direcția Arhivelor Naționale Iași, Colecția Dugan, fond 256, Cronica Arboroasa-Junimea;

Direcția Arhivelor Naționale Iași, Colecția Dugan, fond 256, Albumul Mare, I-VI.

„Albina”, 1868-1878

„Familia”, 1876-1898

„Telegraful român”, 1876-1878

„Curierul de Iași”, 1875-1881

„Convorbiri literare” – 1874-1879

„Revista Fundațiilor Regale”, 1934-1936

Bălan, T., *Procesul Arboroasei: 1875-1878*, Cernăuți, Glasul Bucovinei, 1937

Idem, *Serbarea de la Putna: 1871*, Cernăuți, Tipografia "Mitropolitul Silvestru", 1932

Branisce, Dr. V., *Ciprian Porumbescu*, Lugoj, 1908

Cândea, R., *Arborosenii. Trădători austriaci și naționaliști români*, Tipografia Mitropolitului Silvestru, Cernăuți, 1937

⁴⁰ D.J.A.N. Iași, Colecția Dugan, Fond 256, nr. 4, Cronica Arboroasa – Junimea, pp. 262-263; mai detaliat în subcapitolul „Contribuția Societății la făurirea Românie Mari”, în A. Popa, *Societatea Academică Junimea din Cernăuți 1878-1938*, pp. 110-116; T. Bălan, *Suprimarea mișcărilor naționale din Bucovina pe timpul primului război mondial (1914-1918)*, Cernăuți, 1923, pp. 185-187; C. Nuțu, *România în anii neutralității (1914-1918)*, Ed. Științifică, București, 1972, p. 175

- Dugan, I., *Istoricul Societății Academice Române „Junimea” din Cernăuți*. Vol. 1: „*Arboroasa*”: (1875-1877), București, Editura Societății, 1930
- Eminescu, M., *Bucovina si Basarabia: studiu istorico-politic*, Bucuresti, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, 1941
- Loghin, C., *Istoria literaturii române din Bucovina: 1775-1918: (în legătură cu evoluția culturală și politică)*, Cernăuți, Tipografia Mitropolitul Silvestru, 1926
- Ciachir, N., *Din istoria Bucovinei: (1775-1944)*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1993
- Crăciun, C., *Societăți academice din Bucovina*, Oradea, Cele Trei Crișuri, 1997
- Glodariu, Eugenia, *Asociațiile culturale ale tineretului studios român din monarhia habsburgică 1860-1918*, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, 1998
- Jumară, D., *Studentimea bucovineană și Marea Unire*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, Anuarul Muzeului Județean Vaslui, Vaslui, nr. XXI, 1999-2000
- Petrovici, E.D., *Societățile academice românești din Bucovina, forme ale luptei de emancipare socială și națională*, în „Suceava”, VIII, 1981, p. 353—373
- Popa, A., *Societatea academică „Arboroasa” din Cernăuți: 1875-1877*, Câmpulung Moldovenesc, Fundația Culturală „Alexandru Bogza”, 2008
- idem, *Societatea academică „Junimea” din Cernăuți: 1878-1938*, Câmpulung Moldovenesc, Fundația Culturală „Alexandru Bogza”, 1997
- Tofan, O., *Societăți academice din Bucovina (1875—1938)*, în „Suceava”, XVII—XVIII—XIX. 1990—1991—1992, pp. 314—327.
- Vatamaniuc, D., Ștefănescu, Șt., *Bucovina între Occident și Orient: studii și documente*. Ed. Academiei Române, 2006